

УДК 339.16

А. Є. Литвин,
аспірант, Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РЕГУЛЮВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті досліджені особливості регулювання світового ринку інформаційних технологій на світовому, міжнародному, національному рівнях, запропонована модель регулювання світового ІТ-ринку, проаналізований вплив Угоди про інформаційні технології на світовий ринок інформаційних технологій.

The article investigates the regulation peculiarities of the world market of information technologies on the world, regional and national levels, proposes the model of the world IT-market's regulation, analyzes the impact of the Information Technology Agreement on the world IT-market.

Ключові слова: інформаційні технології, світовий ринок інформаційних технологій.
Key words: information technologies, world IT-market.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

З початку ХХІ ст. світовий ринок інформаційних технологій (ІТ) зазнав суттєвих змін. Помітною є тенденція до лібералізації світового ІТ-ринку, зумовлена розвитком нових інформаційних технологій, зростанням значення інформаційних технологій для національних економік і розвитком міжнародної торгівлі ІТ. З метою пристосування до нових змін країни намагаються стимулювати розвиток галузі завдяки активній участі у регулюванні ринку інформаційних технологій, переходу від значного контролю до ринкової конкуренції, а отже, з'являється можливість для появи на ринку нових ІТ-компаній, залучення інвестицій. Дослідження особливостей регулювання світового ринку інформаційних технологій, що визначає специфіку інформатизації постіндустріальної економіки, є дуже актуальним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Грунтовному аналізу та дослідженню впливу Угоди про інформаційні технології на міжнародну торгівлю ІТ присвятили свої наукові праці Андерсон М., Мохс Й. та Дреєр І. [1; 2]. Арутюнян А. і Човб В. досліджують особливості захисту прав інтелектуальної власності [3; 4]. На відміну від них, Аймер Т. велику увагу приділяє дослідженню регулювання ринку інформаційних технологій на національному рівні [5]. Не оминули увагою цю проблематику і вітчизняні науковці, зокрема: Войтко С.В., Сакалош Т.В., Жаворонкова Г.В., Швець О.В. [6; 7; 8] та інші. Варто зазначити, що у вітчизняній і в іноземній науковій літературі особливості регулювання світового ІТ-ринку досліджені недостатньо.

Мета статті (постановка завдання) — дослідити особливості регулювання світового ринку інформаційних технологій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційні технології розвиваються швидше технологій фізичної обробки. Швець О.В. доводить, що вартість накопичення, управління та передачі інформації швидко падає, а кордони можливостей інформаційних технологій розширюються [8].

Войтко С.В. та Сакалош Т.В. виокремлюють наступні особливості ринку інформаційних технологій: нематеріальність кінцевого продукту/послуги — якісно нової, достовірної інформації, доставленої (отриманої) за визначений період, у визначеному просторово-часовому відрізку; підвищення вимог користувачів щодо достовірності та терміновості товару/послуги інформаційних технологій [6]. Жаворонкова Г. В. розглядає інфор-

маційні технології як такі, що пов'язані зі збором, опрацюванням і миттєвою якісною передачею будь-якого великого обсягу інформації [7, с. 21—22].

На нашу думку, інформаційні технології варто розуміти як сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збору, обробки, зберігання, захисту, поширення, відображення і використання інформації. Світовий ринок інформаційних технологій включає сегменти апаратного забезпечення, програмного забезпечення та послуг.

Регулювання світового ринку інформаційних технологій та його сегментів відбувається на трьох рівнях: світовому, міжнародному та національному. На світовому рівні великий вплив на розвиток світового ринку інформаційних технологій у рамках діяльності Організації Об'єднаних Націй (ООН) здійснюють: Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), Економічна і Соціальна Рада ООН (ЕКОСОП), Комісія з науки і техніки з метою розвитку, спеціалізовані установи ООН, а саме: Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ), Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), Партнерство з вимірювання ІКТ¹ для розвитку, пов'язана з ООН Світова організація торгівлі (СОТ). На розвиток світового ринку інформаційних технологій впливають також неурядові організації, зокрема об'єднання національних асоціацій ІТ-компаній — Світовий альянс інформаційних технологій та послуг та ін.

Міжнародний рівень представлений регіональними інтеграційними об'єднаннями та включає: Північноамериканську зону вільної торгівлі (НАФТА), Латиноамериканську асоціацію інтеграції (ЛАІ), Спільний ринок Південного Конусу (МЕРКОСУР), Андську групу, Європейський Союз (ЄС), Асоціацію держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Союз Арабського Магрибу (САМ), Західноафриканський економічний і валютний союз (ЮЕМОА) та ін.

Інтеграційні об'єднання регулюють торгівлю інформаційними технологіями, визначають принципи охорони прав інтелектуальної власності, уніфікують та стандартизують законодавство у сфері регулювання національних ринків інформаційних технологій, сприяють розвитку інформаційного суспільства.

На національному рівні важливий інструмент регулювання ІТ-ринку — це створення дієвої нормативно-правової бази, яка сприятиме розвитку національного ринку інформаційних технологій. Державне регулювання включає: захист прав інтелектуальної власності, антимонopolну політику, регулювання конкуренції, виз-

начення галузевих стандартів, боротьбу з кіберзлочинністю, регулювання торгівлі інформаційними технологіями та електронної торгівлі, сприяння інформатизації, розвитку ІТ-ринку та інформаційного суспільства, а також імплементацію норм міжнародних угод у національне законодавство. На національному рівні ІТ-компанії об'єднуються у асоціації з інформаційних технологій, які захищають та лобіюють свої інтереси на урядовому рівні.

Конференція ООН з торгівлі й розвитку, створена у 1964 р. у якості міжурядового органу, відіграє у системі ООН роль координаційного центру з проблем розвитку і суміжних проблем торгівлі, фінансів, інформаційних технологій, інвестицій та стійкого розвитку [9]. ЮНКТАД проводить дослідження і аналіз політики у сфері розбудови інформаційного суспільства, організовує міжурядові наради, сприяє технічному співробітництву, взаємодіє із суспільством та підприємницьким сектором. Щорічно ЮНКТАД розробляє "Доповідь про інформаційну економіку", у якій досліджує основні тенденції розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій, вивчає особливості політики інформатизації у різних країнах. Крім того, організовує наради, конференції, метою яких є вивчення проблем доступу до інформаційних технологій, розвитку інноваційної діяльності, ролі інформаційних технологій у боротьбі з бідністю та ін. [10].

Значний вплив на розвиток світового ринку інформаційних технологій здійснює Економічна і Соціальна Рада ООН. Своім рішенням 1992/218 від 30 квітня 1992 року ЕКОСОП заснувала Комісію з науки і техніки з метою розвитку, провідні напрями досліджень якої включають наступні питання з розвитку інформаційного суспільства на регіональному та міжнародному рівнях: наука, технологія і техніка для цілей інноваційної діяльності і зміцнення потенціалу у галузі освіти і наукових досліджень; орієнтована на розвиток політики в інтересах соціально-економічного розвитку, відкритого для усіх членів інформаційного суспільства, включаючи доступ, інфраструктуру і сприятливі умови; нові та новітні технології; удосконалення та інновації у діючих механізмах фінансування та ін. [11].

У своїх резолюціях Економічна і Соціальна Рада ООН надає національним урядам країн-членів ООН наступні рекомендації: сприяти притоку інвестицій у галузь інформаційних технологій; заохочувати НДДКР у науковій, технологічній і технічній галузях; розглядати питання про використання належних інструментів політичного характеру у приватному секторі, таких як: програми субсидування, пільгові тарифи, податкові кредити, фінансові гарантії і знижені імпорتنі мита для заохочення впровадження інформаційних технологій; сприяти створенню науково-технічних парків, бізнес-інкубаторів і центрів новаторської діяльності; встановлювати міжнародні партнерські відносини, у рамках яких країни і їх приватні сектори можуть співпрацювати у сфері НДДКР [11; 12].

Міжнародний союз електрозв'язку є провідною установою ООН у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, всесвітнім координаційним центром для органів державного управління і приватного сектора, організатором Всесвітньої зустрічі на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства. МСЕ визначає і приймає технічні стандарти, регулює використання у світі радіочастотного спектра, консультує міжнародні і регіональні установи електрозв'язку, державні устано-

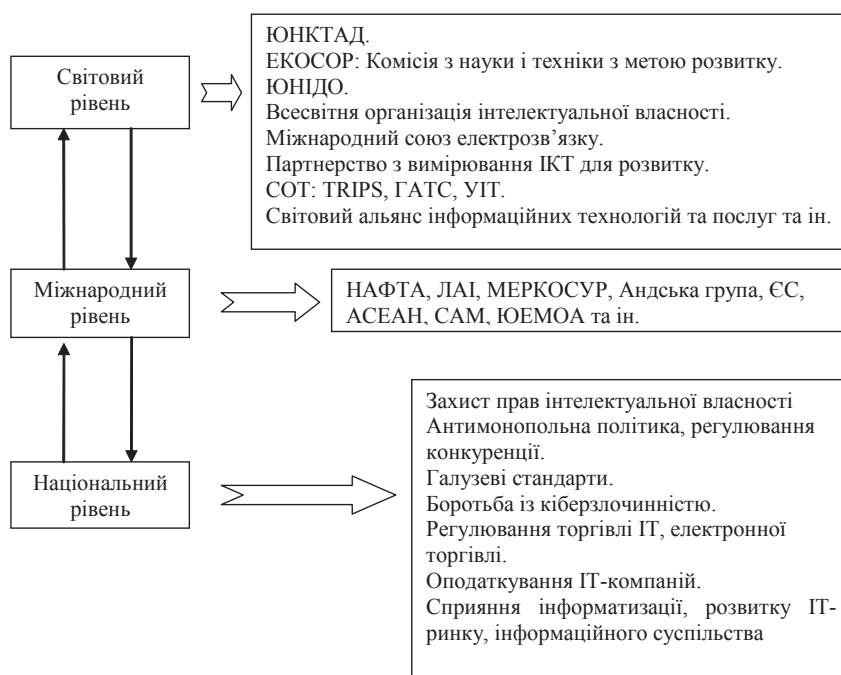

Рис. 1. Модель регулювання світового ринку інформаційних технологій

ви та компанії приватного сектора з питань розвитку інфраструктури, створення нормативно-правової бази, надає спеціалізовану технічну допомогу у сферах передачі технологій, кібербезпеки, управління, фінансування, введення в експлуатацію та обслуговування мереж.

Партнерство з вимірювання ІКТ для розвитку було створене у червні 2004 р. як результат втілення першої фази Світового саміту з інформаційного суспільства. До партнерства входять такі організації, як Комітет статистики Європейського Союзу — EUROSTAT, Міжнародний союз телекомунікацій, Організація економічного співробітництва і розвитку, Конференція ООН з торгівлі і розвитку, Відділ ООН з економічних і соціальних питань, Організація ООН з освіти, науки і культури, Інститут статистики, Світовий Банк та чотири регіональні комісії ООН (Комісії ООН з економічних питань Африки, Латинської Америки та країн Карибського басейну, Азії та країн Тихого океану, Західної Азії). Робота Партнерства направлена на формування достовірної статистики у галузі інформаційно-комунікаційних технологій та методології збирання даних, яка дозволить порівнювати таку статистику у різних країнах світу [13, с. 3].

Всесвітня організація інтелектуальної власності — це спеціалізована установа ООН, діяльність якої присвячена розвитку збалансованої міжнародної системи інтелектуальної власності. ВОІВ впливає на розвиток світового ринку інформаційних технологій завдяки надбудові міжнародної нормативної бази з інтелектуальної власності, координації і розвитку глобальної інфраструктури інтелектуальної власності та сприянні міжнародної співпраці у сфері охорони інтелектуальної власності розробників інформаційних технологій. Усі договори ВОІВ, які стосуються захисту прав інтелектуальної власності розробників нових інформаційних технологій, можна розподілити на три групи: договори про охорону інтелектуальної власності, договори про глобальну систему охорони та договори про класифікації.

Договори з охорони інтелектуальної власності визначають міжнародно визнані основні стандарти охорони інтелектуальної власності у кожній країні. До них належать: Договір про патентне право, Паризька конвенція про охорону промислової власності, Бернська конвенція про захист творів літератури та мистецтва², Договір про закони з товарних знаків, Договір ВОІВ з авторського права, Сінгапурський договір про закони з

¹ ІКТ — інформаційно-комунікаційні технології.

товарних знаків, Вашингтонський договір з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем [15; 16].

Договори про глобальну систему охорони забезпечують дію кожної міжнародної реєстрації або заявки у будь-якій державі, що підписала договір. ВОІВ спрощує і скорочує вартість при підготовці або подачі заявок на охорону прав інтелектуальної власності розробників інформаційних технологій. До договорів цієї групи належать: Договір про патентну кооперацію, Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків, Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків, Ліссабонська угода про охорону найменувань місць походження і їх міжнародної реєстрації.

Договори про класифікації створюють системи класифікацій, які кодують інформацію про винаходи інформаційних технологій, товарні знаки і промислові зразки в індексовані, керовані структури для полегшення пошуку. Ця група договорів включає: Локарнську угоду про встановлення Міжнародної класифікації промислових зразків, Ніццьку угоду про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків, Страсбурзьку угоду про Міжнародну патентну класифікацію [16].

Члени Світової організації торгівлі (СОТ) взяли на себе договірні зобов'язання, які стосуються регулювання ринку інформаційних технологій і є юридично обов'язковими для її членів. Раунди переговорів СОТ сприяють поступовому розширенню зобов'язань країн щодо лібералізації торгівлі інформаційними технологіями. На розвиток світового ринку інформаційних технологій у рамках СОТ впливають зобов'язання країн відповідно до Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, Генеральної угоди про торгівлю послугами та Угоди про інформаційні технології.

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) була укладена під час Уругвайського раунду переговорів СОТ у 1996 р. ТРИПС передбачає охорону прав інтелектуальної власності та керується принципами Паризької конвенції про захист промислової власності від 14 липня 1967 р., Бернської конвенції про захист творів літератури та мистецтва від 24 липня 1971 р., Договором з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем від 26 травня 1989 р. [17].

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності передбачає використання авторських прав та патентів в усіх технологічних галузях, однак вона не регламентує інструменти захисту винаходів у сфері інформаційних технологій, таким чином, країни самі встановлюють такі інструменти захисту. Угоди Всесвітньої організації з охорони інтелектуальної власності гарантують імплементацію заходів, спрямованих на забезпечення прав інтелектуальної власності, регламентують управління всесвітнім патентним захистом. Ні ТРИПС, ні угоди Всесвітньої організації з охорони інтелектуальної власності не взаємодіють з інституційними установами країн світу з питань впровадження патентної політики [5].

Генеральна угода про торгівлю послугами (ГАТС) від 15 квітня 1994 р. визначає загальні зобов'язання країн-членів щодо міжнародної торгівлі послугами, у тому числі послугами у сфері інформаційних технологій. ГАТС розглядає національний режим та режим найбільшого сприяння, визначає зобов'язання країн, які стосуються доступу на ринок, сприяє зростанню участі країн, що розвиваються та ін. [18].

Метою Угоди про інформаційні технології (УІТ), яка була прийнята на Сінгапурській конференції міністрів 13 грудня 1996 р., є лібералізація торгівлі інформаційними технологіями. Багатостороння угода Уругвайського раунду СОТ скасовує тарифи на торгівлю окремими інформаційними технологіями: комп'ютерами, програмним забезпеченням, телекомунікаційним обладнанням, напівпровідниками, вимірювальним обладнанням та частинами до них

[1]. Угода про інформаційні технології не містить жорстких зобов'язань щодо скасування нетарифних бар'єрів. Крім того, зобов'язання, прийняті учасниками УІТ, базуються на режимі найбільшого сприяння, тобто переага від угоди отримують усі країни-члени СОТ. На сьогодні УІТ налічує 73 учасники, на які припадає 97% світової торгівлі інформаційними технологіями [19].

Угода про інформаційні технології сприяє лібералізації міжнародної торгівлі інформаційними технологіями. Середня ставка мита на інформаційні технології до підписання УІТ серед країн-членів складала 3,6%, серед країн, які не є членами — 11,2%. Країни-учасники взяли на себе зобов'язання знизити тарифи на окремі інформаційні технології до нульового рівня. Учасники угоди мають періодично переглядати список охоплених нею товарів. Процедура такого перегляду часто визначається учасниками як УІТ-II. Перший перегляд розпочався у жовтні 1997 р. Країни-учасники запропонували розширити перелік інформаційних технологій, на які розповсюджується дія угоди [20, с. 276—278]. Переговори у рамках УІТ-II продовжуються.

До нетарифних бар'єрів, які впливають на міжнародну торгівлю інформаційними технологіями, належать бар'єри, які пов'язані з оцінкою відповідності, тестуванням, сертифікацією, встановленням стандартів, регуляторним середовищем, митними правилами, прозорістю та доступністю інформації, державними закупівлями та ін. [2].

Зростаючою тенденцією у країнах з висококонкурентними ІТ-ринками є все більше використання законодавства про конкуренцію для регулювання ринку інформаційних технологій. Співвідношення між законодавством і конкурентною політикою у сфері інформаційних технологій у країнах є різним і залежить від рівня економічного розвитку і зрілості ІТ-ринку відповідної країни.

Розглянемо три моделі конкурентної політики країн у сфері інформаційних технологій. Найбільш поширеними є сценарії, коли у країнах є як регуляторні органи у сфері ІКТ, так і один або декілька органів, наділених відповідною юрисдикцією з питань, що стосуються конкуренції у рамках усієї економіки (наприклад, США, Чилі, Південна Африка); або є регуляторні органи у сфері ІКТ, а також органи з нагляду за дотриманням правил конкуренції, наділені спеціальним мандатом відносно конкуренції у сегменті ІКТ (наприклад, Австралія). Інша модель, прийнята у деяких країнах, що розвиваються, передбачає відсутність органу з нагляду за дотриманням правил конкуренції, за винятком регуляторного органу для того або іншого конкретного сектора, наділеного мандатами, що стосуються конкуренції у даному конкретному секторі (наприклад, Домініканська Республіка). Найрідше використовується модель, де уповноважений конкретного сектора є частиною загального органу з нагляду за дотриманням правил конкуренції у рамках усієї економіки [21, с. 12—13].

Узгодженість законодавства з охорони прав інтелектуальної власності і антитрастового законодавства є ключовою проблемою для багатьох країн. Законодавство з охорони прав інтелектуальної власності створює монополію, яка дозволяє ІТ-компаніям унеможливити іншим комерціалізувати інформаційні технології, права на які належать цим ІТ-компаніям. Таким чином, ІТ-компанії мають виключне право на використання інтелектуальних прав, що дозволяє їм встановлювати певну ціну на свою ІТ-продукцію та ІТ-послуги, а отже, компенсувати свої витрати на НДДКР, вкладати кошти у нові інноваційні дослідницькі проекти. За умови відсутності ефективного законодавства з охорони прав інтелектуальної власності ІТ-компанії стикаються з проблемою піратства. Антитрастове законодавство спрямоване зупинити монополю поведінку окремих ІТ-компаній, тобто має на меті забезпечити на ринку інформаційних технологій чесну конкуренцію, а отже, заохочувати інновації.

² Відповідно до статті 4 Бернської конвенції, комп'ютерні програми охороняються подібно до охорони, що надається літературним творам. Така охорона розповсюджується на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

У Європейському Союзі ІТ-компанії, які відмовилися надати ліцензії на використання власних інформаційних технологій іншим ТНК, Європейський суд може притягнути до відповідальності у тому випадку, якщо: ІТ-продукт чи ІТ-послуга, які захищені авторським правом, вкрай необхідні для продовження особливого виду діяльності; відмова стримує появу нового ІТ-продукту, на який буде суттєвий споживчий попит, є необ'єктивно обгрунтованою або спрямованою на виключення конкуренції в окремих сегментах ІТ-ринку. Так, у березні 2004 р. за зловживання Європейський Суд зобов'язав Microsoft надати Sun Microsystems ліцензію на ІТ та грошову компенсацію [3].

На ринок інформаційних технологій впливають також інші нормативно-правові акти: про оподаткування, іноземну участь, захист прав споживачів, електронну торгівлю, боротьбу з кіберзлочинністю та ін., які можуть покращувати або стримувати формування сприятливих умов для розвитку ІТ-ринку.

ІТ-компанії об'єднуються у національні асоціації, які люблять інтереси ТНК на державному рівні. Світовий альянс інформаційних технологій та послуг (WITSA) є об'єднанням більш ніж 70 національних асоціацій у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, які представляють більше 90% світового ринку ІКТ. Організація була створена у 1978 р. під назвою "Світова асоціація галузі комп'ютерних послуг".

Мета діяльності WITSA — сприяти зростанню світової галузі інформаційних і комунікаційних технологій та послуг завдяки розробці і пропагуванню інструментів державної політики, стимулювати розвиток світової торгівлі та інвестиційної діяльності, активізувати обмін досвідом між учасниками світового ринку інформаційних технологій [22]. Діяльність Світового альянсу інформаційних технологій та послуг також направлена на сприяння кооперації у галузі, підтримку національних ІТ-асоціацій завдяки розповсюдженню та обміну інформацією та досвідом, публікації досліджень про світовий ринок інформаційних технологій, організації Світового конгресу з інформаційних технологій та Глобального саміту державної політики.

ВИСНОВКИ

Лібералізація торгівлі на світовому ринку інформаційних технологій зміцнила позиції країн, що розвиваються. Угода про інформаційні технології зробила внесок у прискорення світового ІТ-ринку, сприяла покращенню умов торгівлі інформаційними технологіями, зменшенню цін, загостренню конкуренції на світовому ринку інформаційних технологій.

Стримуючим чинником розвитку міжнародної торгівлі інформаційними технологіями залишаються нетарифні бар'єри.

Структура конкурентної політики у сфері інформаційних технологій і взаємодія між інститутами необов'язково зумовлені існуючою правовою системою. У деяких випадках вона може бути продиктована політичними і практичними міркуваннями, пов'язаними, наприклад, з управлінням існуючими людськими і фінансовими ресурсами, розвитком і розміром ринку інформаційних технологій, а також рівнем конкуренції на ринку.

З одного боку, суворе законодавство з охорони прав інтелектуальної власності може обмежити конкуренцію на ринку інформаційних технологій та привести до монопольних цін. З іншого боку, послаблення регулювання може обмежити охорону і використання прав інтелектуальної власності на інформаційні технології, тобто стримуватиме розвиток міжнародної торгівлі інформаційними технологіями. Саме тому необхідно знаходити оптимальний баланс між захистом прав інтелектуальної власності і забезпеченням конкуренції на ринку інформаційних технологій.

Література:

1. Anderson M. The Information Technology Agreement: An Assessment of World Trade in Information

Technology Products / M. Anderson, J. Mohs // Journal of International Commerce and Economics. United States International Trade Commission. — January 2010. — P. 48.

2. Dreyer I. Information Technology Agreement, Non-tariff Barriers, EU-Asia ICT Trade / I. Dreyer // ECIPE. 23.09.2009. — P. 12.

3. Arutyunyan A. Intellectual Property Law vs. Essential Facility Doctrine. Microsoft vs. Commission / A. Arutyunyan // Proceedings of the Institute for European Studies, International University Audentes. — Tallin University of Technology, 2008. — No. 4. — P. 167—193.

4. Chowbe V.S. Intellectual Property and Its Protection in Cyberspace / V. S. Chowbe // The IUP Journal of Intellectual Property Rights. — 2010. — Vol. IX, No. 1—2. — P. 7—41.

5. Eimer T. R. Decoding Divergence in Software Regulation: Paradigms, Power Structures and Institutions in the United States and the European Union / T. R. Eimer // Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions. — 2008. — Vol. 21, No. 2. — P. 275—296.

6. Войтко С.В. Ринок інформаційно-комунікаційних технологій: структура та аналіз / С.В. Войтко, Т.В. Сакалош // Вісник національного університету "Львівська політехніка". — 2007. — № 594. — С. 384—392.

7. Жаворонкова Г. В. Інформаційне підприємство: інновації, консалтинг, маркетинг: монографія. — К.: НАУ, 2003. — 366 с.

8. Швець О. В. Міжнародна конкуренція на світових інформаційних ринках / О. В. Швець // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — 2003. — Випуск 44 (Частина I). — С. 104—109.

9. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй: <http://www.un.org>

10. Pilar M.G. UN Development Account Project 2006-2009. L-5 Capacity building for Information and Communication Technology Measurement and Policy. Summary of the Independent Evaluation. REPORT1. May 2010. — P. 4.

11. Наука и техника в целях развития 2010/3. Экономический и Социальный Совет, 39-е пленарное заседание 19.07.2010, E/2010/INF/2/Add.1, С. 24-29. \Наука и техника в целях развития 2009/8. Экономический и Социальный Совет, 36-е пленарное заседание 24.07.2009, E/2009/INF/2/Add.1. — С. 44—50.

12. Офіційний сайт Міжнародного союзу електрозв'язку: <http://www.itu.int>

13. Core ICT Indicators 2010. Partnership on Measuring ICT for Development. ITU, Geneva, January 2010. — P. 81.

14. Договор ВОИС по авторському праву и согласованные заявления в отношении договора ВОИС по авторскому праву. Всемирная организация интеллектуальной собственности. Дипломатическая конференция 20.12.1996 г. Женева, 1996. — С. 15.

15. Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності: <http://www.wipo.int>

16. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. World Trade Organisation. — Geneva, 1996. — P. 319—351.

17. General Agreement on Trade in Services. World Trade Organisation. — Geneva, 1996. — P. 283—317.

18. Status of Implementation. Committee of Participants on the Expansion of Trade in Information Technology Products. World Trade Organization. G/IT/1/Rev.43, 28 October 2010 (10-5658). — P. 2.

19. Осика С.Г., Пятницький В.Т. Світова організація торгівлі. — 3-є видання, перероблене і доповнене. — К.: К.І.С., 2005. — 514 с.

20. Комплект материалов по регулированию в области ИКТ. Модуль 6: юридические и институциональные аспекты регулирования. Telecommunications Management Group. — Ноябрь, 2006. — С. 47.

21. Офіційний сайт Світового альянсу інформаційних технологій та послуг: <http://www.witsa.org>

Стаття надійшла до редакції 02.06.2011 р.